

Mai szemmel

Társasház a Fortuna utca 16. alatt, Budapest (1955–1958)

Építész: N. Szabó István, Dragonits Tamás

Akkor:

A II. világháború pusztításait követően megkezdődött a romeltakarítás és helyreállítás a Várnegyed területén. Az egységes szemléletmód mentén történő tervezés érdekében az Építésügyi Minisztérium megbízást adott a Várnegyed első részletes rendezési tervének elkészítésére (1949–57). A Közti, a Váti és Buváti által közösen kidolgozott terv tartalmazta az akkori állapotot rögzítő és a tervezett utcaképeket egyaránt, a teljesen elpusztult épületek helyén emelendő új házak vázlattevével együtt. A Fortuna utca 16. szám alatti barokk-copf stílusú palota a háborúban romba dőlt, így ezen a telken is új épület tervezésével számoltak, hiszen az akkori műemlékvédelmi elveknek megfelelően a visszaépítést elvetették. Az engedélyezési terv N. Szabó István nevéhez köthető, a kiviteli tervek kidolgozása azonban már Dragonits Tamás feladata volt, aki tiszteletben tartotta az 1956-os forradalmat követően külföldre menekült N. Szabó elgondolásait.

A szocialista realizmusnak sajátja volt egyfajta klasszicizálás, a történeti építészettől ismert homlokzati rendszerekhez való visszafordulás, így a műemléki környezetben tervező építésznek egyáltalán nem volt könnyű dolga, hogy hitelességét megőrizze. N. Szabó a Fortuna utcai ház esetében ugyan – kényszerből – élt a szocreálra jellemző stíluselemek használatával (például kőkeretezésű nyílások, osztott ablakok, kovacsoltvas bejárati ajtók és lépcsőkorlátok, történeti melléklépcsőházakat idéző konzolos lépcső), ugyanakkor igyekezett ezeket az elemeket a minimumra csökkentve, csak az elfogadhatóság szintjén idézni. A ház egyszerre felelt meg tehát a „kor kívánalmainak”, és maradt alázatos a történeti épületek szomszédságában.

Most:

Az egyemeletes, szintenként két-két lakást tartalmazó, magastetős épület szinte változatlan formájában látható ma is, egyedül az udvari homlokzatot érte jelentősebb átalakítás a későbbi tetőtér-beépítések és a hőszigetelés következtében. A főhomlokzat ablakai közül a bal alsó még az eredeti, Dragonits Tamás által választott acélkerettel rendelkezik. A viszfogott homlokzatalakítás ellenére 1956-ot követően sok kritika érte a tervet, így Dragonits a kiviteli tervek készítésekor – a formaalakítást a modern építészet felé közelítve – elhagyta az ablakosztásokat, ami kifejezetten jót tett a háznak. Ehhez hasonló épületből végül kevés valósult meg a Várnegyedben, hiszen 1957-től, a nagyobb lendülettel újra megindult vári építkezéseknél a szocreál gyorsan átadta helyét a modern építészetnek. Mégis szerencsés, hogy a '60-as évek foghíjbeépítései mellett ez a korszak is képviselteti magát a Várban, mert így egyfelől máig biztosított a változatosság, másrészt ez a korábban semlegessége miatt kritizált ház nagyon jó viszonyt ápol a szomszédjaival: a műemlék házon kívül a jobb oldali, 1990-es évek végén tervezett, sokarcú saroképülettel is. Ezenkívül rejtve utal a múltra: megidézi az elpusztult palota nyílásainak számát és a homlokzat arányait, szabálytalanságait. A mából szemlélve Andrassy Kurta János Pásztorfiú című mészke domborművének (1957-58) leginkább az egykori homlokzat kialakítása, mégpedig az archív felvételeken már láthatóan átépített kapu férfifejes záróköve ad létjogosultságot. Örökérvényűnek tűnő alapelvek az építészeti viszonyulás témájában: arány, ritmus, idézet, alteráció kortárs hangon. Összképében és részleteivel együtt.

Szöveg és fotó: Karácsony Rita

Archív: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény